

MÓN DE LLETRES / MIQUEL DE PALOL, POETA I NOVEL·LISTA

La geometria de Bach

VICENÇ LLORCA

Miquel de Palol (Barcelona, 1953) ha anat creuant al llarg del temps la seva obra poètica amb la narrativa sota la batuta d'una mateixa direcció: la radicalitat en la recerca de la creació d'un món propi. El resultat és una literatura suggestiva, original, capaç d'incidir en el present de les nostres lletres amb força. La valoració d'aquest esforç literari mereix, sens dubte, treball crític i requereix alhora perspectiva temporal. Especialment per la proposta de les seves novel·les, intenses i extenses, tot un univers en elles mateixes. En aquest sentit, recordem l'impacte que el 1989 va suposar la publicació d'*El Jardí dels Set Crepuscles* (Proa) i més recentment l'aparició d'*El Troiacord* (Columna, 2001).

Quan entro a l'estudi de Palol, allò que més em sorprèn és l'escriptori. Com si d'un orgue es tractés, disposa d'una part més alta on hi ha diversos faristols amb els papers on estructura les seves novel·les. Barreja de figures geomètriques i partitures musicals, tot hi és, convertit l'escriptor en una mena de músic-arquitecte que ha d'interpretar el sentit de l'escriptura. La part pròpiament de la taula la presideix un portàtil, però allò que sobta és la presència de nombroses torres de discos compactes al voltant. "Sento més música que no pas lleigeixo, en aquests moments", em confessa. Una música presidida per Bach en un doble sentit: les interpretacions de les seves obres i les dels compositors de la seva època. Encetem la conversa, doncs, parlant de música i Leipzig, seu del Festival Bach al qual cada any assisteix el nostre autor.

HOMENATGE ALS COMPANYS D'ÈPOCA

En abordar el moment present de les lletres catalanes, Palol fa un homenatge als companys d'època: "Crec que en termes objectius de quantitat i de qualitat d'obres que s'estan produint, i de nivell dels autors en actiu en aquests moments, és un moment francament extraordinari. Tant en el terreny de la poesia, com en el de la narrativa, com en el del teatre, per citar els tres gèneres especulatiu deixant de moment l'assaig de banda, hi ha autèntics clàssics vivents. Hi ha figures francament importants. I també una expectativa de futur raonablement bona. En canvi, aquest moment és més dubtós, està més ple de contradiccions, de llums i d'ombres, pel que fa a la presència social i històrica de la llengua i la literatura catalanes. Jo era adolescent als 60 i jove als 70, i recordo que era una situació en termes objectius adversa, però en canvi la presència i el significat de les lletres catalanes en el conjunt de la societat catalana era molt més fort aleshores que ara. Les raons i els possibles remeis que podria tenir això, em semblen múltiples, diversos i discutibles. És un recurs fàcil començar a parlar de la política dels diversos governs Pujol i del senyor Pujol durant 23 anys, però crec que també seria injust i no seria cert col·locar totes les responsabilitats en aquest sector. Podríem parlar de moltíssims factors. Per exemple, la desmobilització i la desmotivació d'una part de la societat civil també hi ha fet molt. Com també ha estat determinant el pas

MIQUEL DE PALOL (BARCELONA, 1953) ÉS POETA I NOVEL·LISTA

BREVIARI XXI

Un color.

El vermell.

Un polític català i un de mundial.

Francesc Macià. Un estrany filòsof que va arribar al poder, Nehru.

Un paisatge i una ciutat.

El cap d'Hornos. Leipzig.

Una paraula.

Memòria.

Una obra de poesia catalana i una altra de la poesia universal.

'Imitació del foc', de Bartomeu Roselló-Pòrcel. 'L'Eneida', de Virgili.

Una obra de prosa catalana i una altra de la prosa universal.

'Jo! Memòries d'un metge filòsof', de Prudenci Bertrana. 'El roig i el negre', de Stendhal.

Un obra d'assaig de pensament català i una altra pertanyent a l'universal.

'L'ars magna', de Ramon Llull. 'Temor i tremolor', de Kierkegaard.

Una obra de la crítica literària catalana i una altra de la universal.

L'obra de Carles Riba. L'obra d'Edmund Wilson.

Un artista català i un de fora.

Gaudí, un extraordinari geometa. Borromini.

Un segle.

El segle XVIII.

d'una política cultural resistencial a una política cultural normalitzada, i normalitzada vol dir dependent de factors comercials. Em fa l'efecte que, en el pas d'una cosa a l'altra, ens hi hem deixat una sèrie de valors in-

trínsecs de la literatura, una mica confonent els termes. I això és el que determina que en aquests moments estiguem com estem".

L'expressió *clàssics vivents* ens du a un territori de confiança en les possibilitats creatives de la nostra literatura i també a una mena d'endremament generacional: "He tingut la sort de tenir una família atenta a la cultura. I recordo, quan tenia 10 anys, sentir els vells de casa meua dir «Aquests nois no es poden comparar als clàssics però sembla que estan escrivint coses interessants. En dir *els clàssics* es referien a Riba, Sagarra... Quan deien *nois* es referien a la Rodoreda, l'Espriu, en Pla. Havent sentit això, es pot fer molt fàcilment una transposició de valors, i corregir l'efecte òptic de la proximitat per veure que tenim entre nosaltres escriptors tan importants vius i produint actualment com aquests que acabo d'esmentar. Considero que s'ha de ser molt prudent en aquestes coses, en els judicis hem de ser prudentíssims. Jo tinc molt present una anècdota que explica Cernuda en els seus assajos. En una carta, Goethe li diu a Schiller: «Aquest noi que m'has enviat no sé si farà gaire res de bo, no l'he encoratjat gaire que escriu. Em sembla que fa poemes massa sentimentals i li he recomanat que escrigui sobre temes d'interès més humà». Goethe està parlant de Hölderlin. Cernuda diu que si tot un Goethe té davant tot un Hölderlin i no el reconeix, amics, prudència".

A l'hora d'examinar la tasca feta, Palol apunta el canvi d'actitud literària que ha viscut els darrers anys: "Jo pertanyia a una generació que reaccionàvem a la literatura del compromís, a la poesia social, al compromís ideològic i polític. Quan tenia 15 anys pensava que la cosa no havia d'anar per aquí. Les mentes no són bolets que surten de qualsevol manera, sinó que són productes del temps i el primer que fas quan entres en contacte amb la gent de la teva generació és descobrir que allò que pensaves se li havia acudit a la majoria de gent de la teva edat. El

pèndol de mi mateix m'ha dut a l'extrem contrari. Una mica cansat que tots, perquè jo també m'hi compto, en un moment determinat ens hem escudat darrere els personatges per no comprometre'ns, trobo que no està de més, i torna a ser una mica necessari, que el poeta i l'escriptor en general

suggerixin pensaments i, de vegades, incomodin certes en una societat que es torna a assemblar a la dels anys 60 amb aquesta apologia contínua del benestar material i de la felicitat efímera. En aquest sentit, procuro, a més d'aquest esperonament cap al pensament crític, escriure amb tot el diccionari i amb tota la sintaxi, cosa que en algun moment m'ha portat alguns problemes. Ara bé, no he reivindicat mai que s'hagi d'escriure d'una manera determinada. Penso que cada ocasió, cada argument, cada gènere té el seu tractament o en té molts, però el que defenso és la multiplicitat de registres. Davant una tendència força general

en aquest moment de dir que la literatura ha de ser utilitarista, planera i lleigible per a tothom, jo no dic que no hagi de ser això, però també hi ha d'altres registres possibles que no podem deixar de banda".

UNA GEOMETRIA LITERÀRIA

Entre aquests registres, consta l'originalitat de la construcció d'una geometria literària que no sempre ha tingut la mateixa recepció: "*El Troiacord* és el meu *Titanic* particular. Probablement és producte d'un excés d'optimisme per part meua. Segurament entre tots plegats, els editors i jo mateix, no vam saber-ho explicar bé. *El Troiacord* és una mena d'assignatura pendent que no renuncio a aprovar algun dia". Llavors parlem sobre els models compositius que duen a l'escriptura d'aquesta noció de novella arquitectura: "Això prové de les meves aficions personals i dels meus models formals. Hi ha dos mons que sempre m'han interessat molt, que són l'arquitectura i la música. Constitueixen models formals molt centrats amb una idea nuclear i amb una estructura de conjunt. Penso que és molt més divertit partir d'això, és a dir, d'una concepció unitària i racionalment articulada, com un joc amb més regles, que no pas de la singularitat dels elements i arribar al tot a base d'un discurs, o d'una sèrie de juxtaposicions d'elements. Es tracta d'una raó que sembla força tècnica, però que posada a la pràctica és força sentimental. Crec que és Borges que diu que tots els homes neixen o bé platònics o bé aristotèlics. En aquest sentit, crec que vaig néixer platònic". I, esclar, aquest model queda encarnat per Bach: "El meu model no és literari. Sé que semblarà pretensions, però el meu model és el millor de tots, que és Bach. Veient el que va fer, com s'ho va plantejar, jo el que vull fer escrivint és això, és el que va fer. Les meves limitacions ja em rebaixaran. Però em sembla que no se'm pot retreure que en el terreny de les aspiracions miri com més amunt millor. Aquest és el model a seguir i, a més, és completament intemporal".